One Day International Multidisciplinary Conference
"On Various Approaches & Current Issues in Education"

Organized by

Sadguru Education Society's

COLLEGE OF EDUCATION

(NAAC Accredited 1st Cycle)

Affilated to Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University Jalgaon

Certificate

This is to certify that ~~Dr.~~/Prof./~~Mr.~~/~~Miss~~ Shelke Ganesh Sheshrao has participated / presented in the **One Day International Multidisciplinary Conference "On Various Approaches & Current Issues in Education"** held at Sadguru Education Society's College of Education on 1st October 2024. He/She has presented paper entitled राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - 2020 : फायदे आणि तोटे

Dr. Anita Wankhede	Dr. Jayashri Patil	Dr. Pratibha Patil
Convener & Principal	Co-ordinator	IQAC Co-ordinator

E-ISSN 2582-5429
SJIF Impact - 5.675

AKSHARA
MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL

Peer-Reviewed & Refereed International Research Journal
October 2024 Special Issue 14 Volume III (C)

One Day International Multidisiplinary Conference On

Various Approaches & Current Issues In Education

Executive Editor
Dr. Narendra Mule

Chief Editor
Dr. Anita Wankhede
Acting Principal,
SES College of Education, Jalgaon

Associate Editor
Dr. Jayashri Patil
Dr. Pratibha Patil
Suvarna Ahire
Dr. Anita Jave
SES College of Education, Jalgaon

Chief Editor : Dr. Girish S. Koli

Akshara Publication

Akshara Multidisciplinary Research Journal
Single Blind Peer Reviewed & Refereed International Research Journal
AMRJ
. EISSN 2582-5429 / SJIF Impact- 5.67 / October 2024 / Special Issue 14 Volume III (C)

Index

Sr. No.	Title of the Papers	Name of The Authors	Page No.
1.	उच्च माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांना येणाऱ्या वास्तविक समस्येचा त्यांच्या शालेय संपादणूकीवर होणाऱ्या परिणामाचा चिकित्सक अभ्यास	डॉ प्रतिभा तुकाराम पाटील	11
2.	कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा शिक्षण क्षेत्रात वापर	डॉ. रणजित अमृत पारधे	15
3	खानदेशातील आदिवासी संस्कृतीचा परिचय: एक अभ्यास	दिनेश वसंतराव बोरसे डॉ.फुला मोतीराम बागुल	21
4	नवीन शैक्षणिक धोरण 2020 आणि राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 यांचा उच्च शिक्षणावर आधारित तुलनात्मक विश्लेषण :एक अभ्यास	श्री.पंकज हरिविजय वाघ	24
5	कृत्रिम बुद्धीमत्तेचा भारतीय शिक्षण क्षेत्रात वापर : एक विश्लेषणात्मक अध्ययन	रोशन पन्नालाल मावळे	29
6	लोकसाहित्यातील कहार समाज जीवन	प्रा. एल. एच. पंडूरे / डॉ. के. एल. गिरमकर	32
7	वर्ग 10 वीच्या विद्यार्थ्यामधील व्यावसायीक परिपक्वता : एक अभ्यास	प्रा. सुप्रिया भुयार	36
8	शेतक-यांची समस्या व शेतकरी संघटनांची भुमीका : एक विश्लेषणात्मक अभ्यास	कु. राधा बाबुराव पंडीत प्रा.डॉ. विष्णु रायभान पडवाल	39
9	पर्यावरणीय समस्यांचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम	डॉ. मिनाक्षी भास्कर जाधव	43
10	नविन शैक्षणिक धोरण 2020 याची गुण, दोष" अंतर्गत नविन शैक्षणिक धोरण न पचणारे	डॉ. सुजाता नानासाहेब तायडे	47
11	शिक्षण प्रक्रियेतील अध्ययन निष्पत्ती : एक विश्लेषणात्मक अभ्यास.	श्री. किर्तीवर्धन किरतकुडवे प्रा. डॉ. प्रतिभा तुकाराम पाटील	50
12	भारतातील आधुनिक शिक्षण पद्धती: एक विश्लेषणात्मक अभ्यास	श्री आदेश रमेश जोशी प्रा. डॉ. प्रतिभा पाटील	52
13	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 मध्ये जीवन कौशल्यांचे स्थान	सुवर्णा पुरुषोत्तम बत्तासे	54
14	विपश्यनेचे मानव - समाज – राष्ट्र विकासातील महत्व	फकिरा गजमल मेढे डॉ.श्री.खेमराज वसंत पाटील	58
15	शैक्षणिक वित्तीय प्रणाली अंमलबजावणीत राष्ट्रीयकृत बँकांची भूमिका	श्री .सुमित रमेश पुलाटे डॉ.विजय आप्पासाहेब खर्डे	61
16	स्थलांतरित कामगारांच्या समस्या व उपाय	डॉ. सर्जेराव गंगाधर गोल्डे अभयकुमार युवराज ठाकरे	64
17	आभासी अध्ययन : आव्हाने व नविन कार्यपध्दती	किर्ती वि. दानापूरकर / प्रा.डॉ. राजेश मिरगे	69
18	आधुनिक हिंदी कविता में पर्यावरणीय चेतना	डॉ. संतोष रघुनाथराव रायबोले	72
19	आधुनिकीरण का सामाजिक – सांस्कृतिक व्यवस्था पर प्रभाव	डॉ. चक्रधर ग . बागडे	75
20	N.E.P च्या नजरेतून भारतातील ग्रामीण व आदिवासी महिलांचे सशक्तिकरण आणि महिलांचे अधिकार	सौ. वैशाली गुलाबराव सावत डॉ. दिलीप हसिंग राठोड	78
21	शिक्षण आणि समाजातील माध्यमांची भूमिका: संधी, आव्हाने आणि परिणाम	पठाण मोहसीनखान मखमदखान	81
22	शिक्षणातील पर्यावरण विषयक समस्या, पर्यावरणाविषयक समस्यांचे निराकरण आणि शास्वत विकासात प्रोत्साहन देणे	प्रा. शैला विठ्ठल कुमावत डॉ. के. एस. खैरनार	84
23	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० - गुण आणि दोष	प्रा.पल्लवी काशिनाथ पावरा	89
24	महान समाजसुधारक - पेरियार ई व्ही रामास्वामी नायकर	गजानन किसन जुमडे प्रो. डॉ, बंडे शारदा गोविंदराव	92

25	संत तुकारामाचे शेती प्रधान अभंग	लेफ्ट. डॉ.पावडे खोब्राजी वामनराव	9
26	डॉ. आंबेडकरांचे महिला शिक्षणावरील विचार: एक विश्लेषणात्मक अध्ययन	प्रा. सुकन्या भगवान जाधव	1
27	सहयोगी अध्ययन शैक्षणिक उपयुक्तता	प्रतिभा प्रभाकर देशपांडे	1
28	प्राथमिक व माध्यमिक शाळा मधील शिक्षकांच्या डिजिटल ई संसाधन वापरा विषयीच्या अभिवृत्तीचा तुलनात्मक अभ्यास	वैशाली प्रविण पाटील डॉ किशोर चैत्राम सोनवणे	1
29	'धडपडणाऱ्या तरुणाईसाठी': काही निरीक्षणे(लेखक: संदीपकुमार साळुंखे यांचे आत्मचरित्र)	शरद भिका पाटील	1
30	अध्ययन अध्यापनात कृत्रिम बुध्दीमत्ता (AI) चे महत्व	श्री. भुपेंद्र उमाकांत पाकळे	[illegible]
31	ऋतुचक्र ललितगद्य : एक अभ्यास	श्री. सागर बाळकृष्ण खोत, प्रा. डॉ . किसन शंकर माने,	12
32	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०: फायदे आणि तोटे	प्रा. गणेश शेषराव शेळके	12
33	ग्रामीण भागातील पूर्व उच्च प्राथमिक शिष्यवृत्तीधारक विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक संपादनाचा अभ्यास	श्री.योगेश काशिनाथ पाटील डॉ.दीपा अनिल पाटील	12
34	कनिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन विषयक समस्या व मार्गदर्शन उपक्रम	श्रीमती. अहिरे शितल भगवानसिंग डॉ.संजय जिभाऊ अहिरे	13
35	प्राथमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्ता वाढीमध्ये उपक्रमशील शिक्षणाचे योगदान	श्रीमती. ज्योती मधुकर तांदळे प्रा. डॉ दीपा अनिल पाटील	13
36	'सोनाटा' : एकटेपणाची सांगितिका	श्री. जगदीश पोपट पवार	13
37	राष्ट्रीय शिक्षण धोरण २०२० : स्वरूप आणि गुण दोष	प्रा.डॉ.गणेश मनोहर लिंबोळे	14
38	ऑनलाईन कामे करणाऱ्या महिलांशी संबंधित सायबर गुन्ह्यांचा आणि कायदेशीर तरतुदींचा अभ्यास	श्री. मुकेश भगवान मोरे प्रा. डॉ. स्वाती वसंतराव चव्हाण	14
39	भारताचे नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण	प्रा.डॉ. जगदीश देशमुख	15
40	खानदेशातील धनगर जमातीच्या सामाजिक व सांस्कृतिक इतिहासाची साधने	श्री.दिपक अर्जुन पवार प्रा.डॉ.गोकुळ एन. पाटील	15
41	कचरा कोंडी: सफाई कामगारांच्या जात व वर्ग संघर्षाचे चित्रण	डॉ. बापू चंदनशिवे	16
42	औद्योगिक क्षेत्रातील तत्त्वज्ञानविषयक तार्किक आधार : संशोधनात्मक अध्ययन	उमेश बळवंत कोठावदे प्रा. जी. ई. वाकळे	16
43	आदिवासी आश्रम शाळेत राबविण्यात येणाऱ्या शैक्षणिक व व्यावसायिक मार्गदर्शन उपक्रमाबाबत शालेय शिक्षकांच्या मताविषयीचे अध्ययन	कु.दर्षा बाबाराव गेडाम डॉ.प्रा.एस.एस.सत्तूरवार	16
44	माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांच्या भावनिक बुद्धीमत्तेवर मोबाईलचे होणारे दुष्परिणाम दूर करण्यामध्ये नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 ची भूमिका:	कविता काटे डॉ.किशोर सोनवणे	17
45	नवीन शैक्षणिक धोरणामुळे शिक्षण हक्क कायद्याच्या सक्षमीकरणाचे विश्लेषण	प्रा.आशिष गुलाबसिंग वसावे	17
46	छत्रपती शिवाजी महाराजाचे धार्मिक विचार	डॉ. निळकंठ पंढरी नरवाडे	180
47	शिक्षण शास्त्र महाविद्यालयातील विद्यार्थी शिक्षकांच्या अभियोग्यतेचा तुलनात्मक अभ्यास	सुवर्णा निवृत्ती अहिरे	184
48	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 आणि शिक्षक प्रशिक्षण	डॉ.कैलास पांडुरंग माळी	18

Akshara Multidisciplinary Research Journal
Single Blind Peer Reviewed & Refereed International Research Journal
EISSN 2582-5429 / SJIF Impact- 5.67 / October 2024 / Special Issue 14 Volume III (C)

32

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०: फायदे आणि तोटे

सहा. प्रा. गणेश शेषराव शेळके
राज्यशास्त्र विभाग
प्रवरा मेडिकल ट्रस्टचे, आर्टस्, कॉमर्स अँण्ड सायन्स कॉलेज शेवगाव

भारताचे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NEP) 2020 ही देशाच्या शिक्षण व्यवस्थेत सुधारणा करण्याच्या उद्देशाने एक व्यापक चौकट आहे. हे शालेय आणि उच्च शिक्षण दोन्हीमध्ये महत्त्वपूर्ण बदल घडवून आणण्याच्या उद्देशाने निर्मित करण्यात आले आहे. या शैक्षणिक धोरणाचा उद्देश हा जास्तीत जास्त कौशल्यपूर्ण शिक्षण देणे हा आहे. २१ व्या शतकात जागतिक स्तरावरील व्यवस्थेमध्ये मार्गक्रमण करत असताना शिक्षण त्या दर्जाचे असणे आवश्यक आहे. त्यासाठी एका धोरणाची आवश्यकता असते. कोणतेही धोरण जेव्हा आखले जाते तेव्हा त्याचे काही फायदे असतात तसेच काही तोटेही असतात. तर आपणास या धोरणाचे फायदे तोटे पुढील प्रमाणे मांडता येतील

उद्देश :- १) नवीन शैक्षणिक धोरणाचा अभ्यास करणे.

२) नवीन शैक्षणिक धोरणाची उपयुक्तता अभ्यासने.

३) नवीन शैक्षणिक धोरणाचा समाज व्यवस्थेवर होणारा परिणाम अभ्यासणे. भारताचे नवीन शैक्षणिक धोरण हे 21 व्या शतकातील शिक्षणाच्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी केंद्र सरकारने जुलै 2020 मध्ये मंजूर केलेले धोरण आहे. हे धोरण 1986 च्या शैक्षणिक धोरणाचा पुनरावलोकन असून, शिक्षण क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणावर सुधारणा करण्याचा उद्देश आहे. यामध्ये शालेय आणि उच्च शिक्षणाच्या सर्व पातळ्यांवर परिवर्तन करण्याचे उद्दिष्ट आहे.

मुख्य वैशिष्ट्ये:

1. **शिक्षणाची संरचना:** नवीन शैक्षणिक धोरणात 10+2 च्या पारंपरिक पद्धतीऐवजी आता 5+3+3+4 ची नवीन रचना प्रस्तावित आहे, ज्यामध्ये 3 ते 8 वर्षे वयोगटासाठी फाउंडेशनल स्टेज, 8 ते 11 वयोगटासाठी प्रिपरेटरी स्टेज, 11 ते 14 वयोगटासाठी मिडल स्टेज आणि 14 ते 18 वयोगटासाठी सेकंडरी स्टेज असे विभाजन करण्यात आले आहे.
3. **पूर्व प्राथमिक शिक्षणावर भर:** धोरणात बालपणातील शिक्षणाला महत्त्व दिले आहे. ३ ते ६ वर्षे वयोगटातील मुलांनाही एक घटक म्हणून अधिकृतपणे शालेय शिक्षणाचा भाग बनवले आहे.
4. **अनेक पर्याय आणि कौशल्यवर्धन:** विद्यार्थी आपल्या आवडीच्या विषयांचा अभ्यास करू शकतात. कला, विज्ञान, व्यवसाय इत्यादीमधील विभागणी कमी करण्यात आली आहे, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना त्यांची रूची आणि कौशल्य विकसित करण्याचे स्वातंत्र्य मिळते.
5. **बहुभाषिक शिक्षण:** प्राथमिक स्तरावर मातृभाषेतून किंवा स्थानिक भाषेतून शिक्षण देण्यावर भर दिला गेला आहे.
6. **उच्च शिक्षण:** उच्च शिक्षणातही मोठे बदल करण्यात आले आहेत, ज्यामध्ये बहुविद्याशाखीय अभ्यासक्रम, संशोधन केंद्रित शिक्षण, आणि 2035 पर्यंत उच्च शिक्षणात दाखल होणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे प्रमाण 50% पर्यंत वाढविण्याचे लक्ष्य ठेवले आहे.
7. **शिक्षक प्रशिक्षण:** शिक्षकांच्या प्रशिक्षणाला सुधारण्यासाठी धोरणात नवीन मार्गदर्शक तत्त्वे दिली आहेत. या धोरणात शिक्षकांना प्रशिक्षण देऊन आणखी सक्षम बनविण्यात येणार आहे.
8. **डिजिटल शिक्षण:** तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर करून डिजिटल शिक्षणाला प्रोत्साहन देण्यात आले आहे.

   हे धोरण भारतात शैक्षणिक प्रणालीला अधिक समकालीन, समावेशक आणि विद्यार्थी-केंद्रित बनवण्याच्या दिशेने एक महत्त्वपूर्ण पाऊल आहे.

NEP 2020 चे गुण:

1. **सर्वांगीण आणि बहुविद्याशाखीय शिक्षण:** राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात (NEP 2020) विषय निवडींमध्ये लवचिकता आहे. विद्यार्थ्यांना बहुविद्याशाखीय दृष्टीने विविध विषय निवडता येतील, त्यामुळे विद्यार्थी सर्वगुण संपन्न होतील. विद्यार्थ्यांना विज्ञान, कला वाणिज्य आणि व्यावसायिक प्रवाहातील विषयांचे मिश्रण करण्यास अनुमती देते.

Akshara Multidisciplinary Research Journal
Single Blind Peer Reviewed & Refereed International Research Journal
· EISSN 2582-5429 / SJIF Impact- 5.67 / October 2024 / Special Issue 14 Volume III (C)

2. **अर्ली चाइल्डहुड केअर अँड एज्युकेशन (ECCE):** हे धोरण 3-6 वयोगटातील संरचित अभ्यासक्रमाद्वारे संज्ञानात्मक विकासात त्याचे महत्त्व ओळखून, बालपणीच्या शिक्षणावर भर देते. या शिक्षणाच्या माध्यमातून लहान बालकांवर संस्कार होतील. हा एक नवीन शिक्षण धोरणाचा फायदा आहे.
3. **व्यावसायिक प्रशिक्षण:** नवीन शैक्षणिक धोरणात व्यावसायिक शिक्षणावर भर देण्यात आला आहे. शैक्षणिक शिक्षण आणि व्यावहारिक कौशल्यांमधील अंतर भरून काढण्यासाठी इयत्ता 6 पासून इंटर्नशिपसह व्यावसायिक अभ्यासक्रमांचा परिचय विद्यार्थ्यांना करून देण्यात येणार आहे. या शिक्षण पद्धतीतून व्यावसायिकता वाढते व स्वावलंबन वाढीस लागेल.
4. **उच्च शिक्षणातील लवचिकता:** नवीन शैक्षणिक धोरणाच्या माध्यमातून उच्च शिक्षणात लवचिकता आणण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे. पदवीपूर्व कार्यक्रम विद्यार्थ्यांना अनुक्रमे प्रमाणपत्र, डिप्लोमा किंवा पदवीसह 1, 2 किंवा 3 वर्षांनी बाहेर पडण्याची परवानगी देतो. ही लवचिकता विद्यार्थ्यांना अधिक पर्याय देते.
5. **तंत्रज्ञानावर लक्ष केंद्रित करा:** राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण डिजिटल शिक्षण आणि वर्गात तंत्रज्ञानाच्या वापराला प्रोत्साहन देते, शिक्षणासाठी ई-सामग्री आणि ऑनलाइन प्लॅटफॉर्मचा वापर वाढवते. विद्यार्थ्यांनामध्ये तंत्रज्ञान विषयीची आवड वाढीस लावते.
6. **शिक्षणाचे माध्यम म्हणून मातृभाषा:** किमान इयत्ता 5 पर्यंत, शिक्षणाचे माध्यम आदर्शपणे मातृभाषा किंवा प्रादेशिक भाषा असेल, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या मूळ भाषांचा पाया मजबूत होईल. तसेच विद्यार्थ्यांच्या मनामध्ये मातृभाषेचे प्रेम व आपुलकी यामुळे वाढीस लागेल.
7. **शालेय अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना:** राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात पूर्वीच्या 10+2 प्रणालीची जागा 5+3+3+4 प्रणालीने घेतली आहे, जी मूलभूत ते माध्यमिक शिक्षणापर्यंत मुलांच्या विकासाच्या टप्प्यांवर अधिक लक्ष केंद्रित करते. या धोरणात विद्यार्थ्यांना मुलभूत शिक्षण देण्याकडे अधिक काळ आहे.
9. **शिक्षक प्रशिक्षण आणि भरती:** सतत व्यावसायिक विकासावर लक्ष केंद्रित करून शिक्षकांचे शिक्षण सुधारणे आणि शिक्षक भरती अधिक गुणवत्तेवर आधारित करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे. अधिक गुणवत्तापूर्ण शिक्षकांची नेमणूक होईल व विद्यार्थ्यांना प्रभावी शिक्षण मिळेल.
10. **संशोधन आणि नवोपक्रम:** नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाच्या माध्यमातून संशोधन करण्यास अधिक प्रोत्साहन दिले जाणार आहे. त्यामुळे उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये संशोधनाची संस्कृती रुजविण्यास मदत होईल. यासाठी राष्ट्रीय स्तरावर राष्ट्रीय संशोधन प्रतिष्ठान (NRF) ची स्थापना करण्यात येणार आहे.
11. **एकल नियामक संस्था:** राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० मध्ये सर्व शैक्षणिक संस्थावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी एक नियामक संस्था निर्माण करण्यात येणार आहे. सर्व संस्थांमध्ये (कायदेशीर आणि वैद्यकीय शिक्षण वगळून) एकसमान मानके सुनिश्चित करण्यासाठी उच्च शिक्षणासाठी एकाच नियामकाची निर्मिती.

NEP 2020 चे तोटे:

1. **अंमलबजावणीची आव्हाने:** राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची अमलबजावणी करत असताना अनेक आव्हानांना सामोरे जावे लागणार आहे. धोरणाचे यश त्याच्या अंमलबजावणीच्या गुणवत्तेवर खूप अवलंबून असते. भारताची वैविध्यपूर्ण लोकसंख्या आणि शिक्षण व्यवस्था लक्षात घेता, धोरणाचे एकसमान कृतीत रुपांतर करणे कठीण होऊ शकते.
2. **विशिष्ट निधी तपशीलांचा अभाव:** राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात अनेक विविध उपयुक्त अभ्यासक्रम नव्याने समाविष्ट करण्यात आले आहेत. अनेक नवीन उपक्रम प्रस्तावित करते, परंतु त्यात वाढीव निधीसाठी किंवा शिक्षणासाठी प्रस्तावित GDP च्या 6% कसे साध्य केले जाईल यासाठी स्पष्ट रोडमॅप नाही. आर्थिक अडचणी मुळे या धोरणाची अमलबजावणी करणे कठीण होईल.
3. **प्रादेशिक भाषेतील गुंतागुंत:** भारतामध्ये अनेक भाषा आहेत त्यामध्ये अधिकृत २२ भाषा स्पष्ट करण्यात आल्या आहेत. भारतासारख्या भाषिकदृष्ट्या वैविध्यपूर्ण देशात मातृभाषेच्या सूचनांची अंमलबजावणी करणे आव्हाने निर्माण करू शकतात, विशेषत: उच्च वर्गात आणि अनेक भाषा बोलल्या जाणाऱ्या राज्यांमध्ये हे धोरण राबविताना अनेक समस्या समोर आहेत.
4. **खाजगीकरण चिंता:** नवीन शैक्षणिक धोरणात मांडलेल्या काही घटकांमुळे खाजगीकरणास प्रोत्साहन मिळू शकते. काही समीक्षकांचा असा युक्तिवाद आहे की धोरणामुळे शिक्षणामध्ये अधिक खाजगीकरणाचा मार्ग मोकळा होऊ शकतो, संभाव्यत: आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी शिक्षण कमी सुलभ होईल. त्यामुळे सर्वसामान्य व गोरगरीब जनतेला शिक्षण घेणे परवडणार नाही.

Akshara Multidisciplinary Research Journal
Single Blind Peer Reviewed & Refereed International Research Journal
· EISSN 2582-5429 / SJIF Impact- 5.67 / October 2024 / Special Issue 14 Volume III (C)

5. **शिक्षकांची कमतरता:** भारतामध्ये शिक्षक भरती विषयी निश्चित अशी कार्यप्रणाली नाही. त्यामुळे अनेक ठिकाणी शिक्षकांची पदे रिक्त आहेत. या धोरणात दर्जेदार शिक्षणावर अधिक लक्ष केंद्रित केल्याने, सुप्रशिक्षित शिक्षकांची मागणी वाढेल आणि सध्याची शिक्षकांची कमतरता दूर करणे हे एक आव्हान असेल.
6. **डिजिटल डिव्हाईड:** ऑनलाइन आणि डिजिटल शिक्षणावर भर दिल्याने तंत्रज्ञानाचा वापर करणारे आणि ज्यांना नाही अशा विद्यार्थ्यांमधील, विशेषत: गरीब पायाभूत सुविधा असलेल्या ग्रामीण भागातले अंतर वाढू शकते. आजही भारतातील अनेक भागात तंत्रज्ञान पोहचले नाही त्यामुळे आवश्यक सुविधा विद्यार्थ्यांना मिळणार नाहीत.
7. **राज्यांवर दबाव:** शिक्षण हा समवर्ती विषय आहे, याचा अर्थ त्यात राज्य आणि केंद्र सरकारच्या भूमिका आहेत. धोरणातील बदलांमुळे राज्य सरकारांवर आर्थिक आणि प्रशासकीय दबाव येऊ शकतो. त्यामुळे शैक्षणिक धोरण अंमलबजावणी प्रभावीपणे होणे कठीण आहे.
8. **उच्च शिक्षणातील एकाधिक निर्गमन:** नवीन शैक्षणिक धोरणात लवचिक बाहेर पडण्याचे पर्याय फायदेशीर असले तरी, काही तज्ञांचेअसे मत आहे कि यामुळे उच्च शिक्षणाचे प्रमाण वाढू शकते किंवा उच्च शिक्षणाच्या दर्जात तडजोड होऊ शकते.

निष्कर्ष :-

१) नवीन शैक्षणिक धोरणातून सुजान नागरिक घडू शकतात.
२) नवीन शैक्षणिक धोरणात शहरी विद्यार्थ्या सोबतच ग्रामीण विद्यार्थी केंद्रबिंदू आहेत.
३) नवीन शैक्षणिक धोरणात व्यावसायिक शिक्षणावर भर देण्यात आला आहे.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 भारतीय शिक्षणासाठी एक प्रगतीशील आणि परिवर्तनशील दृष्टीकोन दर्शवते. या शिक्षणिक धोरणाची यशस्विता हि त्याच्या अमलबजावणी वर अवलंबून आहे. परंतु त्याचे यश प्रभावी अंमलबजावणी आणि त्याच्याशी संबंधित आव्हानांना तोंड देण्यावर अवलंबून असेल.

संदर्भ:

१) नवीन शैक्षणिक धोरण २०२० आराखडा
२) नवे शैक्षणिक धोरण प्रा. डॉ. नितीन करमळकर , राजहंस प्रकाशन सदाशिव पेठ पुणे.
३) नवे शैक्षणिक धोरण २०२०: एक चिकित्सक अभ्यास – लक्ष्मीकांत देशमुख, आर्ट अडव्हर टायझीग पुणे प्रकाशन
४) महाराष्ट्र टाईम्स वृत्तपत्र – लेख – शैक्षणिक धोरणाचे पाऊल पडते पुढे दि. ४ नोव्हेंबर २०२२
५) लोकसत्ता – लेख – ओळख शिक्षण धोरणाची दि. १३ ऑक्टोबर २०२३
६) आधुनिक केसरी – लेख – नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण आणि शिक्षक क्षमता वृद्धी प्रशिक्षण दि. १६ जून २०२४
७) पुण्यनगरी – लेख - नवे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण महत्वाचे पाऊल ठरणार – डॉ. आनंद कुलकर्णी – दि. ५ जुलै २०२४
८) आधुनिक केसरी – मातृभाषेतील शिक्षणाचा अर्थपूर्ण उपक्रम – डॉ. सुधीर अग्रवाल – दि. ०७ जानेवारी २०२३